

Sygn. akt III UK 47/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 13 listopada 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania K. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 listopada 2009 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 4 lutego 2009 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 lutego 2009 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację wnioskodawczynie K. A. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 listopada 2008 r. oddalającego

odwołanie K. A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 sierpnia 2008 r. odmawiającej wnioskodawczyni prawa do wcześniejszej emerytury.

Sąd drugiej instancji podzielił podstawę faktyczną oraz podstawę prawną zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L., które przedstawiają się następująco. Wnioskodawczyni K. A. (ur. 1960 r.) została uznana za całkowicie niezdolną do pracy, legitymuje się ponad 26 – letnim okresem składkowym i nieskładkowym, w tym 20 lat pracy nauczycielskiej. W dniu 1 kwietnia 2007 r. rozwiązała z własnej inicjatywy za porozumieniem stron umowę o pracę. Domagała się przyznania prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie obydwu ustaw – z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.) oraz z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227) – łącznie.

Sąd – oceniając prawo wnioskodawczyni do wcześniejszej emerytury zarówno na podstawie art. 29 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jak i na podstawie art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela – uznał, że wnioskodawczyni na podstawie tych przepisów nie może uzyskać prawa do emerytury, gdyż nie spełniła warunku przewidzianego w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS do ustalenia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym – nie osiągnęła wieku 55 lat. Odnośnie zaś emerytury określonej w art. 88 Karty Nauczyciela Sąd uznał, że wnioskodawczyni nie wykazała wymaganego przez ten przepis 30 – letniego okresu zatrudnienia. Według Sądu uprzywilejowanie nauczycieli co do prawa przejścia na wcześniejszą emeryturę z art. 88 Karty Nauczyciela polega na tym, że prawo to mogą oni nabyć bez względu na wiek – ale wyłącznie po spełnieniu przesłanek dotyczących stażu pracy (30 – letni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze – pracy nauczycielskiej). W kontekście stanowiska, że decydującym kryterium uzyskania prawa do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela jest spełnienie przesłanki wymaganego przez ten przepis stażu pracy, czego wnioskodawczyni nie wykazała, nie ma znaczenia – według Sądu – okoliczność, że wnioskodawczyni została uznana za całkowicie niezdolną do pracy.

Odnosząc się do twierdzeń wnioskodawczynie co do możliwości łącznego stosowania ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz Karty Nauczyciela w zakresie przepisów regulujących prawo do wcześniejszej emerytury, Sąd stwierdził, że zasadą wynikającą z ustawy o emeryturach i rentach z FUS – przy uzyskaniu prawa do świadczenia emerytalnego – jest osiągnięcie przez ubezpieczonego określonego wieku. Odstępstwo od tej zasady stanowi regulacja art. 88 Karty Nauczyciela, zgodnie z którą kryterium decydującym o prawie do wcześniejszej emerytury jest nie wiek ubezpieczonego, lecz jego staż pracy. Przepisy Karty Nauczyciela w tym zakresie są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Według Sądu nie ma możliwości zliberalizowania rygoru dotyczącego stażu pracy określonego w art. 88 Karty Nauczyciela przez częściowe zastosowanie przepisu art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS – w związku ze stwierdzoną całkowitą niezdolnością do pracy. Przepis art. 88 Karty Nauczyciela stwarza przywilej przejścia na emeryturę bez względu na wiek nauczycielom, którzy mają dłuższy niż wymagany przepisami ogólnymi okres zatrudnienia (w przypadku kobiet 30 lat, zamiast wymaganych 20) oraz dłuższy okres zatrudnienia w szczególnym charakterze (20 lat, zamiast wymaganych powszechnie 15 lat). Wymienione przesłanki prawa do emerytury jako regulacja szczególna, odbiegająca od systemu powszechnego, muszą być interpretowane w sposób ścisły. Karta Nauczyciela nie odwołuje się w tej części do przepisów ogólnych dotyczących pozostałych grup ubezpieczonych i warunków wymaganych do nabycia prawa do świadczeń uregulowanych ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Oznacza to, że wnioskodawczynie, która z powodu braku odpowiedniego stażu pracy, nie może skorzystać z nauczycielskiego przywileju przejścia na emeryturę bez względu na wiek, mogłaby uzyskać prawo do emerytury wcześniejszej wyłącznie przy spełnieniu wszystkich przesłanek wymienionych w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w tym przede wszystkim osiągnięcia wieku 55 lat.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w całości zaskarżyła skargą kasacyjną wnioskodawczynie zarzucając w ramach podstawy naruszenia przepisów prawa

materialnego błędną wykładnię i w konsekwencji niezastosowanie art. 88 Karty Nauczyciela oraz art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez możliwość łącznego zastosowania obu cytowanych ustaw w wypadkach szczególnych, a do takich wypadków należy sprawa skarżącej, która została uznana za osobę niepełnosprawną.

Według skarżącej problem sprawy sprowadza się do wyjaśnienia zagadnienia możliwości łącznego zastosowania przepisu art. 88 Karty Nauczyciela oraz art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wobec nauczycieli będących osobami niepełnosprawnymi. Według wnioskodawczynie stanowisko zaskarżonego wyroku jest dla niej krzywdzące. Spełnia ona bowiem kryteria przyznania jej emerytury przy łącznym traktowaniu powołanych ustaw, gdyż posiada okres składkowy i nieskładkowy 26 lat, 6 miesięcy i 9 dni oraz została uznana za całkowicie niezdolną do pracy. Nabyłaby prawo do emerytury w przypadku łącznego zastosowania przepisów obu cytowanych ustaw, a w przypadku ustalenia głębokiej niepełnosprawności – brak łącznego stosowania przepisów dotyczących uprawnień do wcześniejszej emerytury jest dla niej rażąco krzywdzący.

W ocenie strony skarżącej - jeśli koniecznym byłoby udowodnienie 30 lat okresów składkowych i nieskładkowych, to należałoby stwierdzić, że nauczyciele stanowią jedyną grupę zawodową, spośród tych których praca uznana jest za pracę w szczególnym charakterze, w której osoby całkowicie niezdolne do pracy nie posiadają żadnych skróconych okresów wymaganych przy uzyskaniu prawa do wcześniejszej emerytury. Paradoksalne jest zatem to, że emerytura nauczyciela, którego praca uznana jest bezsprzecznie za trudną i odpowiedzialną przysługuje, bez względu na wiek, po spełnieniu warunków i bez względu na stan zdrowia, to jest fakt ustalenia całkowitej niezdolności do pracy. Gdyby było koniecznym osiągnięcie przez wnioskodawczynię 55 lat na podstawie przepisów ogólnych, to wówczas żadnego znaczenia nie powinna mieć praca wnioskodawczynie w charakterze nauczyciela. choć wymagane 20 lat okresów ubezpieczenia wnioskodawczynie przekroczyła oraz jest także uznana za całkowicie niezdolną do pracy. Sądy mogły zwrócić uwagę na zasady współżycia społecznego i uzasadniać, iż w konkretnej sprawie zaistniała konieczność wzięcia pod uwagę tychże zasad, jednakże w przedmiotowej sprawie tak nie uczyniono.

Skarżąca możliwość łącznego zastosowania przepisów obydwu ustaw uzasadniła zasadami współżycia społecznego. W sytuacji, gdy skarżąca została uznana za całkowicie niezdolną do pracy to – do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej, która przysługuje bez względu na wiek ubezpieczonego – nie powinien być od niej wymagany warunek posiadania 30 – letniego okresu zatrudnienia. Według skarżącej, wymóg udowodnienia 30 – letniego okresu zatrudnienia przewidziany w art. 88 Karty Nauczyciela oznacza sytuację, w której nauczyciele są jedyną grupą zawodową (wykonującą pracę w szczególnym charakterze), w której osoby całkowicie niezdolne do pracy nie mają uprawnień do żadnych skróconych okresów do uzyskania wcześniejszej emerytury. Takie rozwiązanie – w stosunku do niepełnosprawnych nauczycieli – nie jest uzasadnione z punktu widzenia zasad sprawiedliwości społecznej.

We wnioskach skargi kasacyjnej skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania za wszystkie instancje oraz za postępowanie kasacyjne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonego wyroku i zmianę decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 sierpnia 2008 r. przez ustalenie, że wnioskodawczyni nabyła prawo do emerytury.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezzasadny jest zarzut naruszenia prawa materialnego: art. 88 Karty Nauczyciela oraz art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Skarżąca naruszenia wskazanych przepisów upatruje w niewłaściwej – w jej ocenie – odmowie łącznego zastosowania tych przepisów. Swoje stanowisko uzasadnia szczególną sytuacją wnioskodawczyni, która została uznana za osobę całkowicie niezdolną do pracy. Według skarżącej uznanie jej za osobę całkowicie niezdolną do pracy stanowi jedną z przesłanek nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i dlatego powinna mieć wpływ na złagodzenie wymagania wykazania 30 – letniego okresu zatrudnienia, wynikającego z przesłanek wcześniejszej emerytury nauczycielskiej, na podstawie

art. 88 Karty Nauczyciela.

Uznając bezzasadność takiego wyboru przesłanek prawa do wcześniejszej emerytury należy podkreślić, że obydwie świadczenia: w systemie powszechnym wcześniejsza emerytura z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jak i emerytura nauczycielska z art. 88 Karty Nauczyciela są świadczeniami o charakterze wyjątkowym. Określone w ustawie systemowej oraz w ustawie szczególnej dla nauczycieli przywileje są odrębnymi konstrukcjami, które nie mogą być zmienione.

W wyroku z dnia 20 listopada 2008 r., I UK 104/08 – LEX nr 489009, Sąd Najwyższy podkreślił, że przepis art. 88 Karty Nauczyciela tworzy pełną i wyczerpującą regulację warunków przejścia na emeryturę nauczycieli bez względu na wiek, po wykazaniu 30-letniego okresu zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, lub 25-letniego okresu zatrudnienia, w którym co najmniej 20 lat przypada na pracę w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym. Przywilej przejścia – stosownie do art. 88 Karty Nauczyciela – na emeryturę bez względu na wiek uwarunkowany jest jednak spełnieniem przez ubezpieczonego szczególnych warunków – w porównaniu z ogólnymi warunkami uzyskania prawa do świadczenia emerytalnego określonymi w ustawie o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczony, który chce skorzystać z regulacji zawartej w art. 88 Karty Nauczyciela powinien wykazać 30 – letni okres zatrudnienia, w tym 20 lat pracy w warunkach szczególnych (do takiej pracy zaliczana jest praca nauczyciela – por. art. 86 Karty Nauczyciela).

W przypadku emerytury z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, tej wyjątkowej konstrukcji w stosunku do warunków emerytury zasadniczej, główną jej przesłanką jest osiągnięcie przez ubezpieczonego określonego wieku – w przypadku kobiet osiągnięcie 55 lat życia, oraz wykazanie 30 – letniego okresu składkowego i nieskładkowego; w stosunku do osoby tak jak ubezpieczona uznanej za całkowicie niezdolną do pracy zmniejszone zostało wymaganie okresu składkowego i nieskładkowego do 20 – letniego okresu.

W zakresie emerytury nauczycielskiej z art. 88 Karty Nauczyciela nabycie prawa do tego świadczenia zależy od określonego okresu zatrudnienia (30 lat), w

tym 20 – lat pracy nauczycielskiej. Regulacja warunków wcześniejszej emerytury zawarta w art. 88 Karty Nauczyciela jest regulacją odrębną i całkowitą, co wyłącza możliwość sięgania do warunków przewidzianych dla odrębnych świadczeń w systemie powszechnym. Wybieranie, a raczej dobieranie warunków z odrębnych regulacji byłoby niedopuszczalną nową konstrukcją prawa, które nie zostało przewidziane w ustawie. Sąd Najwyższy podziela ocenę prawną zaskarżonego wyroku, że nie jest możliwe połączenie przesłanek uzyskania świadczenia przewidzianego w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i w art. 88 Karty Nauczyciela

Z powyższych względów uznając, że skarga kasacyjna nie ma zasadnej podstawy, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.